

NYIKOLAJ DROBISEV :

TEREMTSÜNK RENDET AZ ÍRÓK ÖSSZEGYÜJTÖTT MŰVEINEK KIADÁSA TERÉN

A szovjet nép kulturális fejlődésének egyik legjobb bizonyítéka, hogy egyre követelőbben lép fel a szépirodalmi klasszikusok összegyűjtött műveinek szükséglete. A tömegolvasó nem elégszik meg egyik vagy másik író egyes műveinek ismeretével, hanem fogalmat akar alkotni az író egész munkásságáról.

A szovjet kiadók nagy munkát végeztek az összegyűjtött klasszikus művek sajtó alá rendezése és tömegkiadása terén. Így például, csak az utóbbi tíz évben kb. 800 000 példányban fogyott el V. G. Belinszkij összegyűjtött műveinek három kiadása és 28 gyűjteményes kötete. A nagy kritikus munkáit kiadták észt, ukrán, üzbég, turkmen, azerbajdzsán, tatár, moldvai, litván, kirgiz, kazah, grúz, belorussz, baskir, örmény nyelven. Ugyancsak e tíz év alatt kb. 500 000 példányban, négyszer adták ki N. V. Gogoly válogatott műveit és tíz egykötetes válogatást.

A szépirodalmi állami kiadó (Goszlitizdat), amely összpontosítja az írók összegyűjtött műveinek kiadását, az elmúlt 15 év alatt 33 sorozatot kezdett meg. Ezek kiváló írók összegyűjtött műveit tartalmazzák. Tavaly indult meg N. Dobroljubov, F. Gladkov, L. Ukrainka, H. Balzac, Th. Dreiser stb. műveinek kiadása.

A szovjet tudósok nagy textológiai munkát végeznek az összegyűjtött művek sajtó alá rendezésével. A cári cenzura a klasszikusok számos művét eltorzította a forradalom előtt. Ezek csak a szovjet kiadásokban jelentek meg eredeti alakjukban.

Az eredmények tagadhatatlanok, de az összegyűjtött művek kiadása terén még mindig nagy fogyatékoságok tapasztalhatók.

A Goszlitizdat fő hibája a kiadás szervezése terén az, hogy az összegyűjtött művek sajtó alá rendezését árendába adta a szerkesztőknek és szerkesztőségi kollégiumoknak, amelyek megengedik a művekkel való önkényes bánásmódot. Az állami tudományos-kutató irodalmi intézeteket, múzeumokat és a Szovjet Írószövetséget nem vonják be egy olyan rendkívül fontos vállalkozásba, mint az írók műveinek kiadása.

Az ilyen helytelen gyakorlatból erednek a szövegek sajtó alá rendezésében, a művek kiválasztásában, a különböző magyarázatok és jegyzetek összeállításában megtört hibák. Hanyagul rendezték sajtó alá A. P. Csehov műveit. Annakidején az „Orosz feljegyzések“ („Russzkije vedomosztyi“) c. napilap, amely kiadta „Egy öreg kertész

elbeszélése“ c. művét, eltorzította a szöveget. Csehov felháborodva írt erről: Az „Orosz feljegyzések“... kidobták a kertész beszéde elején elhangzó alábbi szavakat: „Istenben bízni nem nehéz. Az inkvizítorok is, Biron és Arakcsejev is hittek benne. Az emberben higgyen!“ Hasztalan mutat rá maga Csehov az elbeszélés eltorzítására, a Goszlityizdat, nem tudni mi okból, változatlanul hagyta a szöveget, abban a formában, ahogy az „Orosz feljegyzések“-ben megjelent.

A. P. Csehov leveleinek kiadásában a kiadó gyakran kihagy egyes részeket, pontokkal helyettesítve a valamilyen okból kihagyott szöveget. Az író szövegével való ilyenfajta bánásmód megengedhetetlen. Ha a levél bizalmas jellegű és nem közérdekű, akkor nyilvánvalóan nem szükséges kiadni. Ennek ellenére a kiadó, nem tudni mi okból, makacsul ragaszkodik hozzá, hogy egy 50 000 példányban megjelenő gyűjteményes kiadásba felvegyen olyan leveleket, amelyek szigorúan személyes jellegűek, sőt olyanokat is, amelyekről tudjuk, hogy az író erősen megkérte a címzetteket, hogy ne csak ne adják ki, de ne is mutassák meg azokat senkinek.

Kinemlégitően rendezték sajtó alá N. G. Csernisevszkij műveinek szövegét is. Így például a kritikus híres munkájában, „A művészet és valóság esztétikai kapcsolatai“ c. tanulmányában (összegyűjtött műveinek II. kötetében, megjelent 1949-ben) megmaradtak a munka tartalmát eltorzító kiigazítások, amelyeket még Csernisevszkij életében hajtott végre Nyikityenko professzor. Ismeretes, hogy Csernisevszkij értekezésében megbírálta a német idealista esztétikát, különösen Hegel esztétikáját. Nyikityenkónak nem tetszett ez a bíráló és ragaszkodott ahhoz, hogy az értekezésből ki kell hagyni Hegel nevét, ilyenfajta semmitmondó frázisokkal helyettesítve: az esztétika „megszokott fogalmai“, stb.

Nyikityenko számos „kiigazítása“, nem tudni mi okból, megmaradt a Goszlityizdat gyűjteményes kiadásában, a kéziratos szöveget pedig jegyzetekben idézik, s így elszigetelve hozzáférhetetlen az olvasók számára.

Az irodalmi alkotásokkal való önkényes bánásmód abban is megnyilvánul, hogy az összegyűjtött művek összeállítása az összeállítók tetszésére van bízva. A tömegolvasónak szánt összegyűjtött művekben gyakran megjelennek gyenge művek, amelyeket a szerző maga nem vett fel összegyűjtött műveinek egyetlen, még életében megjelent kiadásába sem.

A könyvkiadás dolgozóinak ilyenfajta hibáit csak azzal lehet magyarázni, hogy az összegyűjtött művek sajtó alá rendezésében különböző elvek keverednek. A tömegolvasó számára tervezik az összegyűjtött műveket, de ugyanakkor az akadémiai kiadványok mintájára építik fel, vagyis felveszik a jelentéktelen, apró műveket is. variánsokat közölnek, részletes kommentárt adnak, stb. Ilyen kevert típusú pl. A. P. Csehov összegyűjtött műveinek kiadása. Ennek következtében e kiadás indokolatlanul nagyterjedelmű. Sok kötetben a megjegyzések és kommentárok a kötetnek nem kevesebb mint egyharmadát foglalják el; az olvasó számára jelentéktelen tájékoztatásokat, adatokat közölnek.

A kiadó nem ellenőrzi kellőképpen a bevezetések és jegyzetek tartalmát. Ezek számos esetben objektivista és apolitikus jellegűek.

M. J. Lermontov összegyűjtött művei IV. kötetének jegyzetei formalista jellegűek. A költő műveinek eszmei tartalma el van torzítva. Így például, a „Vagyim“ c. műről szólva, a kommentátor, B. Ejhenbaum azt állítja, hogy a regény középpontjában „nem annyira a parasztforradalom problémája áll, mint inkább egyes emberek erkölcsi értékelése“.

A Goszlityizdatnál megjelenő összegyűjtött művek kiadása igen lassan történik, egyik-másik évtizedeken át húzódik és a mai napig sincs befejezve. Csernisevszkij 16 kötetes összegyűjtött műveit 1939 óta adják ki és mind a mai napig nem fejezték be (még négy kötetet kell kiadni). L. N. Tolsztoj összegyűjtött műveinek akadémiai kiadását 1928-ban kezdték meg és a 89 kötetből eddig csak 40 jelent meg. Nyolc évig tartott A. Szerafimovics 10 kötetes összegyűjtött műveinek kiadása, 10 éven át adták ki V. Majakovszkij 12 kötetes összegyűjtött műveit. Tizenhét éven keresztül adták ki Stendhal 15 kötetes összegyűjtött műveit és máig sem fejezték be. 1936-ban kezdték meg F. Schiller összegyűjtött műveinek 8 kötetes kiadását, amelyet még mindig nem fejezték be. Az ilyenfajta helytelen gyakorlat jogosan hívja ki az előfizetők elégedetlenségét.

Sok a véletlenszerűség, át nem gondoltság a szépirodalmi klasszikusok összegyűjtött művei kiadásának terveiben. Egyes írók műveit újra meg újra kiadják, más írókról pedig teljesen megfelelnek. Így például az utolsó tíz esztendőben a Goszlityizdat egyszer sem adta ki A. I. Gercen összegyűjtött műveit. Nem vették fel Gercen műveit az 1950-es kiadványok közé sem.

Hasonló nemtörődömség nyilvánul meg Csernisevszkij műveivel szemben. Csernisevszkij műveinek nincs rövidített, az olvasók számára hozzáférhetőbb kiadása. Nem vették fel ezt 1950-re sem. Az utóbbi években különféle kiadók kibocsátották Csernisevszkij filozófiai, közgazdasági, pedagógiai műveinek terjedelmes gyűjteményeit, de ezek a kiadások nem helyettesíthetik a nagy forradalmi demokrata válogatott műveinek gyűjteményét. Különösen sürgetővé vált Csernisevszkij irodalomkritikai gyűjteményének kiadása. Ilyen gyűjteményt 1939-ben adtak ki, mindössze 25 000 példányban.

A Goszlityizdat gyakorlatában igazságtalanul elfelegett írók közé tartozik G. I. Uszpenszkij. A Goszlityizdat hosszú éveken át mindössze két egykötetes kiadványt jelentetett meg Uszpenszkij műveiből, az író egyes elbeszéléseit és rajzait.

Uszpenszkij műveinek kiadását 1940-ben kezdte meg a Szovjet Tudományos Akadémia, de igen lassan és mindössze 6000 példányban adják ki az író összegyűjtött műveit. Ez nem elégítheti ki sem a könyvtárak, sem az olvasók igényét, amely e kiváló orosz író műveivel szemben megnyilvánul.

A Goszlityizdat kiadványainak túlnyomó része jelentéktelen (10 000—35 000-ig) példányszámban jelenik meg, s ezért számos könyvtárban nem tudják tömegesen használni.

A szépirodalmi klasszikusok kiadásának mindezek a súlyos fogyatkozásai a kiadói munka ki nem elégítő megszervezéséből erednek.

A legtöbb szerkesztői kollégium, amelyet a Goszlityizdat hívott életre, hogy sajtó alá rendezze az egyes írók műveit, nem teljesíti feladatát. A szerkesztői kollégiumok számos tagja nem dolgozik, csak

a neve szerepel. Ennek ellenére széles körökben reklámozzák, terjesztik a szerkesztői kollégiumok tagjainak nevét az összegyűjtött művek köteteinek címlapján.

Egy író műveinek kiadása a mi országunkban nagy állami, kuiturális jelentőségű ügy.

A Goszlityizdatnak meg kell vizsgálnia az összegyűjtött művek sajtó alá rendezésének kérdését. Be kell vonnia ebbe a munkába az állami és társadalmi irodalmi intézményeket és szervezeteket. Nem erjedhető meg, hogy az írók műveinek kiadásával kapcsolatos elvi kérdéseket az összeállítók szűk köre döntse el.

Szélesebben ki kell fejleszteni az írók összegyűjtött műveinek rövidített, nagy példányszámú, olcsó, kötött kiadását.

A Goszlityizdatnak ki kell küszöbölnie a szépirodalom kiadásában megnyilvánuló hibákat.

(Kultura i zszny, 1950. 14. sz.)